

Tomasz Szczygieł

Wojskowe postępowanie karne w II Rzeczypospolitej (1918–1939)

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu ŚLĄSKIEGO
KATOWICE 2017

**Wojskowe postępowanie karne
w II Rzeczypospolitej (1918–1939)**

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3643

50 lat
**Uniwersytetu
Śląskiego**
w Katowicach

Tomasz Szczygieł

Wojskowe postępowanie karne w II Rzeczypospolitej (1918–1939)

Redaktor serii: Prawo
Andrzej Matan

Recenzent
Piotr Fiedorczyk

Spis treści

Wstęp	/ 11
Przedmiot, zakres i metoda badań	/ 11
Literatura	/ 14
Źródła	/ 19

Rozdział 1

Zagadnienia wprowadzające: historia, unifikacja i kodyfikacja wojskowej procedury karnej / 25

1.1. Rola okresu międzywojennego w ewolucji wojskowego procesu karnego	/ 30
1.2. Unifikacja i kodyfikacja wojskowej procedury karnej w II Rzeczypospolitej	/ 35
1.2.1. Spór międzydzielnicowy	/ 39
1.2.2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 roku	/ 41
1.2.3. Kulisy powstawania wojskowej kodyfikacji karnej procesowej z 1936 roku	/ 46

Rozdział 2

Pojęcie wojskowego procesu karnego, stosunek względem innych trybów i źródła wojskowego prawa procesowego / 57

2.1. Pojęcie wojskowego postępowania karnego	/ 58
2.2. Za i przeciw istnieniu sądów wojskowych w okresie międzywojennym	/ 64
2.3. Wojskowe postępowanie karne a wojskowe postępowanie dyscyplinarne	/ 68
2.4. Wojskowe postępowanie karne a postępowanie przed wojskowymi sądami honorowymi	/ 75
2.5. Źródła prawa	/ 78

Rozdział 3

Uczestnicy wojskowego postępowania karnego / 85

3.1. Sąd wojskowy	/ 86
3.1.1. Sądy pułkowe	/ 89
3.1.2. Sądy okręgów generalnych	/ 93
3.1.3. Naczelny Sąd Wojskowy (Najwyższy Sąd Wojskowy)	/ 94

- 3.1.4. Nadzwyczajny Sąd Wojskowy / 97
- 3.1.5. Sądy wojskowe w świetle rozporządzenia majowego oraz prawa o ustroju sądów wojskowych z 1936 roku / 98
  - 3.1.5.1. Sądownictwo marynarki wojennej / 104
  - 3.1.5.2. Służba sprawiedliwości Wojska Polskiego / 106
    - 3.1.5.2.1. Służba sprawiedliwości rejonu sądowego / 107
    - 3.1.5.2.2. Służba sprawiedliwości okręgu korpusu / 109
    - 3.1.5.2.3. Służba sprawiedliwości na szczeblu centralnym / 111
- 3.2. Właściwy dowódca (zwierzchnik sądowokarny) / 131
  - 3.2.1. Dowódca w sferze wojskowej („Dziedzina Marsa”) / 132
  - 3.2.2. Dowódca w sferze wymiaru sprawiedliwości („Dziedzina Justycji”) / 133
  - 3.2.3. Właściwy dowódca w rozporządzeniu majowym, prawie o ustroju sądów wojskowych oraz kodeksie postępowania karnego z 1936 roku / 135
  - 3.2.4. Dowódca w praktyce wojskowego postępowania karnego / 140
- 3.3. Prokurator wojskowy (oficer sądowy) / 144
  - 3.3.1. Prokuratura wojskowa II Rzeczypospolitej. Pozycja ustrojowa i procesowa / 146
  - 3.3.2. Oficer sądowy / 156
- 3.4. obrońcy w sądownictwie wojskowym / 158
  - 3.4.1. Sytuacja prawna obrońców wojskowych w latach 1919–1939 / 159
    - 3.4.1.1. Okres: 1919–1920 / 160
    - 3.4.1.2. Okres: 1920–1937 / 164
    - 3.4.1.3. Okres: 1937–1939 / 169
  - 3.4.2. Upoważnienie do obrony (pełnomocnictwo) / 172
  - 3.4.3. Asystenci (aplikanci) sądowi jako obrońcy wojskowi / 174
  - 3.4.4. Obrona obligatoryjna / 176
  - 3.4.5. Aplikant adwokacki jako obrońca przed sądem wojskowym / 177
  - 3.4.6. Strój obrońców wojskowych w trakcie rozprawy / 178
  - 3.4.7. Taktyka obrońców wojskowych / 179
- 3.5. Żandarmeria / 182
  - 3.5.1. Stan prawny / 184
    - 3.5.1.1. Okres: 1919–1929 / 184
    - 3.5.1.2. Okres: 1929–1939 / 186
  - 3.5.2. Służba sądowo-policyjna oraz wojskowo-policyjna / 188
  - 3.5.3. Struktura organizacyjna żandarmerii oraz szkolenie żandarmów / 192
- 3.6. Podejrzany/oskarżony / 194
  - 3.6.1. Właściwość osobowa / 195
  - 3.6.2. Właściwość miejscowa / 199
- 3.7. Pokrzywdzony (oskarżyciel prywatny/oskarżyciel posiłkowy) / 201
- 3.8. Wojskowe służby informacyjne w procesie karnym / 208

Rozdział 4

Środki zapobiegawcze / 221

- 4.1. Tymczasowe aresztowanie i areszt śledczy w ustawie wojskowego postępowania karnego z 1912 roku / 223

- 4.2. Zawieszenie w służbie oraz oddanie pod szczególny dozór przełożonego / 227
- 4.3. Zatrzymanie i areszt tymczasowy w kodeksie wojskowego postępowania karnego z 1936 roku / 229
- 4.4. Czas trwania aresztu śledczego (aresztu tymczasowego) / 232
- 4.5. List gończy / 233
- 4.6. Postępowanie przeciwko nieobecnym i zbiegłym / 235
- 4.7. Inne środki przymusu – zatrzymanie przedmiotów, rewizja domu i osoby / 236

Rozdział 5

Dowody i postępowanie dowodowe / 239

- 5.1. *In dubio pro reo*, a może *in dubio pro societate*? / 240
- 5.2. Ocena materiału dowodowego / 243
- 5.3. Dowody – pojęcie, rodzaje, perspektywy i praktyka / 244
- 5.4. Przesłuchanie obwinionego (podejrzanego, oskarżonego) / 246
  - 5.4.1. Pojęcie / 246
  - 5.4.2. Problematyka przedstawienia zarzutów / 247
  - 5.4.3. Przesłuchanie podejrzanego / 248
- 5.5. Przesłuchanie świadka / 251
- 5.6. Oględziny / 255
- 5.7. Opinia biegłych / 256
- 5.8. Pomoc sądowa (rekwizycyjne przeprowadzenie dowodów) / 260

Rozdział 6

Postępowanie przygotowawcze i jurysdykcyjne / 263

- 6.1. Śledztwo czy dochodzenie? / 264
- 6.2. Doniesienie karne / 270
  - 6.2.1. Problem anonimów / 270
  - 6.2.2. Wymogi formalne i merytoryczne / 271
- 6.3. Cele wojskowego postępowania badawczego. Terminologia / 273
- 6.4. Przebieg postępowania przygotowawczego / 276
  - 6.4.1. Akt oskarżenia/wniosek o ukaranie / 283
  - 6.4.2. Wniesienie aktu oskarżenia (wniosku o ukaranie) / 285
- 6.5. Postępowanie jurysdykcyjne przed sądem I instancji / 286
  - 6.5.1. Zagadnienia wstępne / 286
  - 6.5.2. Stadia postępowania sądowego / 289
    - 6.5.2.1. Przygotowanie do rozprawy / 289
    - 6.5.2.2. Wezwanie obwinionego, świadków i biegłych / 292
    - 6.5.2.3. Rozprawa główna / 293
    - 6.5.2.4. Wyrok sądu I instancji i uzasadnienie / 302

Rozdział 7

Postępowania szczególne: polowe i doraźne / 307

- 7.1. Sądy polowe / 309
- 7.2. Postępowanie doraźne / 317
  - 7.2.1. Regulacje prawne / 317

- 7.2.2. Zasady funkcjonowania i organizacji polowego sądownictwa doraźnego / 320
- 7.3. Krytyka wojskowego sądownictwa polowego ze strony władz wojskowych / 322
- 7.4. Tryb doraźny wojskowego postępowania karnego po zakończeniu działań wojennych / 324
- 7.5. Tryb polowy wojskowego postępowania karnego po zakończeniu działań wojennych / 328

Rozdział 8

Postępowanie odwoławcze / 331

- 8.1. Wprowadzenie do kontroli instancyjnej w wojskowym procesie karnym / 331
- 8.2. Przejściowe i unifikacyjne rozwiązania proceduralne w zakresie środków zaskarżenia w sądownictwie wojskowym / 336
  - 8.2.1. Okres przejściowy / 337
  - 8.2.2. Okres unifikacyjny / 339
- 8.3. Środki zaskarżenia w praktyce Najwyższego Sądu Wojskowego / 344
  - 8.3.1. Suspensywność odwołania i zażalenia nieważności / 348
  - 8.3.2. Zażalenie nieważności w obronie ustawy / 350
- 8.4. Kodeks wojskowego postępowania karnego z 1936 roku / 353
  - 8.4.1. Pojęcie, cel i rodzaje środków zaskarżenia / 354
  - 8.4.2. Geneza i dyskusja problemu instancji odwoławczej / 355
    - 8.4.2.1. Krytyka postępowania odwoławczego w procesie karnym / 356
    - 8.4.2.2. Kulisy wprowadzenia systemu rewizyjnego do wojskowej procedury karnej / 357
    - 8.4.2.3. Koncepcja środka zaskarżenia w związku ze strukturą organizacyjną armii / 359
  - 8.4.3. Rewizja: opinie i komentarze / 359
    - 8.4.3.1. Pojęcie i podstawy rewizji / 361
    - 8.4.3.2. Zakaz *reformationis in peius* / 365
      - 8.4.3.2.1. Uzasadnienie zniesienia zakazu *reformationis in peius* / 366
      - 8.4.3.2.2. Charakter ustrojowy II Rzeczypospolitej a *reformationis in peius* / 372
      - 8.4.3.2.3. „Wojskowy” wymiar braku zakazu *reformationis in peius* / 374

Rozdział 9

Postępowanie przed wojskowym sądem II instancji / 375

- 9.1. Czynności postępowania odwoławczego przed sądem I instancji / 376
  - 9.1.1. Wniesienie środka zaskarżenia / 376
  - 9.1.2. Inne wymogi formalne środków zaskarżenia / 381
  - 9.1.3. Oświadczenie strony przeciwnej / 383
  - 9.1.4. Czynności końcowe w sądzie I instancji / 384
- 9.2. Postępowanie przed wojskowym sądem II instancji – zagadnienia wstępne / 386
  - 9.2.1. Badanie warunków formalnych / 386

- 9.2.2. Rozprawa czy posiedzenie niejawne? / 387
- 9.2.3. Prawo oskarżonego do udziału w postępowaniu przed wojskowym sądem II instancji / 390
- 9.2.4. Narada i głosowanie nad orzeczeniem wojskowego sądu odwoławczego / 392
- 9.2.5. Orzeczenie wojskowego sądu odwoławczego / 393
  - 9.2.5.1. Komparycja / 394
  - 9.2.5.2. Sentencja / 394
  - 9.2.5.3. Uzasadnienie / 399
- 9.3. Przebieg postępowania przed sądem II instancji / 402

Rozdział 10

Zażalenie / 411

- 10.1. Charakter instytucji / 411
- 10.2. Metoda normowania kontroli zażaleniowej / 413
- 10.3. Zakres zastosowania zażalenia / 414
- 10.4. Podmioty uprawnione do złożenia zażalenia / 416
- 10.5. Tryb postępowania zażaleniowego / 417

Rozdział 11

Wznowienie postępowania / 419

- 11.1. Źródła i charakter instytucji / 419
- 11.2. Konflikt trzech wartości wojskowego postępowania karnego / 421
- 11.3. *Noviter reperta czy noviter producta?* / 422
- 11.4. Przymus udziału obrońcy wojskowego / 425
- 11.5. Przebieg procedury wznowienia postępowania karnego / 427

Rozdział 12

Postępowanie wykonawcze / 437

- 12.1. Struktura organizacyjna więziennictwa wojskowego / 439
  - 12.1.1. Wojskowe więzienie śledcze / 441
  - 12.1.2. Wojskowe areszty rejonowe / 441
- 12.2. Organy postępowania wykonawczego / 442
- 12.3. Instytucje postępowania wykonawczego / 444
  - 12.3.1. Odroczenie i przerwa wykonania kary pozbawienia wolności / 445
  - 12.3.2. Warunkowe przedterminowe zwolnienie / 446
- 12.4. Wykonanie poszczególnych rodzajów kar / 449
  - 12.4.1. Kara śmierci / 449
  - 12.4.2. Kara pozbawienia wolności / 452
  - 12.4.3. Kara aresztu wojskowego / 455
  - 12.4.4. Kara grzywny, wojskowe kary dodatkowe, środki wychowawcze i zabezpieczające / 456
- 12.5. Kwestia warunkowego zawieszenia wykonania kary / 457
- 12.6. Ułaskawienie / 459

Zakończenie / 463

Międzywojenne wojskowe postępowanie karne – charakterystyka / 463

Proces karny wojskowy czy wojskowe postępowanie karne? / 468

Kodeks wojskowego postępowania karnego z 1936 roku wierną kopią kodeksu postępowania karnego z 1928 roku czy samodzielną regulacją prawną? / 470

Sąd wojskowy instytucją wojskową czy elementem wymiaru sprawiedliwości? / 471

Wojskowy wymiar sprawiedliwości czy wymiar sprawiedliwości w wojsku? / 471

Jedna czy wiele procedur? / 472

Źródła i literatura / 475

Nota bibliograficzna / 499

Wykaz ważniejszych skrótów / 501

Spis fotografii, tabel i schematów / 503

Summary / 505

Zusammenfassung / 507

Wstęp

Przedmiot, zakres i metoda badań

Zainteresowanie prawem karnym wojskowym w literaturze nie jest największe, zwłaszcza jeżeli chodzi o regulacje prawne już nieobowiązujące. Paradoksalnie jednak wiemy więcej o funkcjonowaniu wojskowego wymiaru sprawiedliwości I Rzeczypospolitej czy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej niż o okresie międzywojennym, w którym kształtowały się fundamenty nowoczesnego rodzimego systemu prawnego¹. Szczególnym obszarem jest tu bez wątpienia wojskowe postępowanie karne, które – jak dotychczas – nie doczekało się opracowania monograficznego, dlatego też głównym przedmiotem niniejszej pracy jest przedstawienie i scharakteryzowanie toku postępowania przed ówczesnymi sądami wojskowymi.

W ramach czynionych rozważań należy w szczególności uwypuklić zagadnienia i instytucje właściwe tylko dla tego rodzaju postępowania. Dokonanie tego wymaga jednak nie tylko ukazania procesu unifikacji i kodyfikacji wojskowego procesu karnego, ale i próby określenia istoty podstawowych dla tej dziedziny kwestii. Jest to niestety obszar nadal słabo zbadany. Chodzi głównie o pojęcie wojskowego procesu karnego, jego stosunek względem innych trybów odpowie-

---

¹ K. ŁOPATECKI: „*Disciplina militaris*” w wojskach Rzeczypospolitej do połowy XVII wieku. Białystok 2012; W. ORGANIŚCIAK: *Kodeksy wojskowe w Polsce roku 1775*. Katowice 2001; T. LEŚKO, S. RYBARCZYK: *Prawo wojskowe PRL*. T. 2. Warszawa 1987; J. POLAN-HARASCHIN: *Organizacja sądownictwa i prokuratury w Wojsku Polskim*. Kraków 1961; A. LITYŃSKI: *O prawie i sądach początków Polski Ludowej*. Białystok 1999; IDEM: *Ze studiów nad początkami wojskowego prawa karnego PRL*. „Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego. Problemy Prawa Karnego” 1995, T. 21; J. MUSZYŃSKI: *Zasady ustrojowe sądownictwa wojskowego i prokuratury wojskowej w Polsce Ludowej*. Warszawa 1964; M. ZABORSKI: *Zadania sądów wojskowych w Polsce w latach 1944–1956*. „Palestra” 2004, nr 7–8.

działności w wojsku oraz kwestię naczelnych zasad wojskowej procedury karnej. Bez tego trudno przejść do szczegółowej charakterystyki określonych problemów. Nie ulega jednak wątpliwości, że punktem wyjścia wszelkich analiz prawa wojskowego, a więc także tych procesowych, musi być problem dyscypliny jako głównego przedmiotu ochrony prawa karnego wojskowego oraz trybów jej egzekwowania².

W tym kontekście za bardzo ważne uważam zwrócenie uwagi na pozycję procesową i wzajemne relacje poszczególnych uczestników tego postępowania, zwłaszcza występujących tylko na gruncie tej procedury. Problem samodzielności sądu wojskowego i występującego przed nim oskarżyciela jest bowiem jednym z kluczy do oddania specyfiki wojskowego procesu karnego. Brak w dotychczasowej literaturze wyczerpujących studiów na ten temat sprawia jednak, że bardzo często niezbędne będzie podjęcie próby wyjaśnienia tych zagadnień od podstaw. Tylko wówczas będzie możliwe ich charakteryzowanie w oparciu o międzywojenne regulacje prawne.

Dyscyplina jako przedmiot ochrony, pomocniczy charakter sądów wojskowych w jej utrzymaniu oraz fakt zakorzenienia procesu wojskowego w rozwiązaniach inkwizycyjnych stanowią niewątpliwie punkt odniesienia dla dalszych rozważań³. Aspekty te wymagają spojrzenia na szereg zagadnień procesowych z zupełnie innej strony⁴.

Układ pracy opiera się w zasadzie na metodzie prezentowania poglądów autorów dogmatycznych podręczników do procedury karnej, zarówno tych międzywojennych jak i współczesnych⁵. Z tego względu spektrum podejmowanych zagadnień odpowiada przyjmowanemu powszechnie w doktrynie procedury karnej podziałowi na statykę i dynamikę procesu karnego. I chociaż jest to podział umowy, bowiem aspekty właściwe dla każdego z tych dwóch obszarów przenikają się wzajemnie, to jednak jest on wart zastosowania. Pozwala moim zdaniem na większą przejrzystość przedstawiania nieraz bardzo skomplikowanych zagadnień prawnych. Moją intencją jest również zaakcentowanie tego podziału za sprawą schematów oddających w założeniu ruch, etapowość czy następowanie po sobie określonych czynności.

Podjęcie takie stanowi konsekwencję zastosowania przeze mnie metody dogmatycznoprawnej. Niemniej jednak istotne miejsce zajmuje również metoda

---

² J. MUSZYŃSKI: *Przestępstwo wojskowe a przewinienie dyscyplinarne w polskim prawie wojskowym*. Warszawa 1960, s. 103–105.

³ W. WINTHROP: *Military law and precedents*. Washington 1920, s. 18.

⁴ M. BUSZYŃSKI, B. MATZNER: *Prawo o ustroju sądów wojskowych z komentarzem*. W: *Wojskowe postępowanie karne*. Warszawa 1937, s. 11–12.

⁵ S. GLASER: *Polski proces karny w zarysie wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych*. Kraków 1934; S. ŚLIWIŃSKI: *Proces karny. Część ogólna*. Warszawa 1936; IDEM: *Polski proces karny przed sądem powszechnym*. Warszawa 1948; T. GRZEGORCZYK, J. TYLMAN: *Polskie postępowanie karne*. Warszawa 2009; K. MARSZAŁ, S. STACHOWIAK, K. ZGRYZEK: *Proces karny*. Katowice 2005.

historycznoprawna. Jest ona istotna z tego względu, że – jak dotychczas – nie doczekaliśmy się całościowego i wyczerpującego opracowania problematyki wojskowego procesu karnego. Uzupełnieniem wspomnianych modeli traktowania przedmiotu pracy jest metoda prawnoporównawcza. Uważam, że zestawienie nawet tak bardzo odmiennych systemów prawnych jak *common law* i system kontynentalny prowadzi na gruncie prawa wojskowego do bardzo ciekawych wniosków, zwłaszcza jeśli chodzi o okres międzywojenny.

Zakres czasowy pracy obejmuje rozwiązania prawne i ich funkcjonowanie w okresie od 1918 roku do wybuchu II wojny światowej. Nie omawiam oddzielnie funkcjonowania sądownictwa polowego poszczególnych powstań oraz walk zbrojnych o granicę wschodnią. Skupiam się na wojskowej procedurze karnej jako dziedzinie prawa w ogóle i na jej specyfice na ówczesnym etapie jej rozwoju, niezależnie od trybu, jaki miał miejsce (polowy, doraźny, zwykły).

Dużo miejsca w swojej pracy poświęcam kwestiom organizacyjnym i ustrojowym wojskowego wymiaru sprawiedliwości. Wynika to nie tylko z faktu podziału poruszanych zagadnień na statykę i dynamikę, ale również z przekonania, że przynajmniej na gruncie prawa wojskowego tych obszarów nie powinno się rozdzielać. Podzielałam w pełni postulat łączenia tych kwestii, jaki pojawił się w toku prac nad ustrojem i procedurą wojskową w połowie lat trzydziestych, i to pomimo ich ostatecznego legislacyjnego rozdzielenia⁶.

Podstawowy cel pracy, a więc charakterystyka międzywojennej procedury karnej, pozwoli odpowiedzieć na bardziej szczegółowe pytania:

- 1) na jakim etapie rozwoju znajdował się ówczesny polski wojskowy proces karny? Jak przebiegał proces unifikacji i kodyfikacji wojskowej procedury karnej?;
- 2) jakie instytucje ówczesnej procedury wojskowej można określić mianem specyficznych?
  - a) jaki był przedmiot wojskowego postępowania karnego?;
  - b) jaki był stosunek wojskowej procedury karnej do innych trybów egzekwowania przestrzegania dyscypliny i karności w wojsku?;
  - c) jak przedstawiała się relacja między uczestnikami procesu (sądem wojskowym i prokuraturą wojskową a czynnikami dowódczymi)?;
- 3) czy był to odrębny rodzaj procedury, którą można określić mianem „wojskowego procesu karnego”, czy tylko przykład szczególnego postępowania w ramach procesu karnego?;
- 4) czy ze względu na swoistość ówczesnej wojskowej procedury karnej i odrębność organizacyjną sądownictwa wojskowego było ono nadal elementem wymiaru sprawiedliwości czy może przede wszystkim instytucją wojskową?;

---

⁶ Odpis okólnika Departamentu Sprawiedliwości Ministerstwa Spraw Wojskowych z dnia 10 listopada 1932 roku, L.0200–32 (CAW, Departament Sprawiedliwości MSWojsk, sygn. I 300.58.208).

- 5) czy kodeks wojskowego postępowania karnego z 1936 roku był kopią kodeksu postępowania karnego z 1928 roku?;
- 6) czy i ewentualnie jakie nowe rozwiązania procesowe pojawiały się na gruncie wojskowego procesu karnego w połowie lat trzydziestych?

Literatura

Okres międzywojenny kojarzy się polskim prawnikom zazwyczaj ze staraniami Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej o rodzime ustawodawstwo powszechne⁷. Wiedza natomiast o genezie i specyfice prawa wojskowego, w tym o kodeksie wojskowego postępowania karnego z 1936 roku oraz poprzedzającej go ustawie wojskowego postępowania karnego z 1912 roku, była i jest wciąż rzadkością. Stosunkowo niedawno, dzięki badaniom Leszka Kania dowiedzieliśmy się więcej na temat międzywojennego wojskowego prawa karnego materialnego i funkcjonowania ówczesnego sądownictwa⁸. Brakuje jednak nadal wyraźne rozważań o charakterze *stricte* procesowym. Wprawdzie istnieją prace przekrojowe, zarówno powołanego autora, jak i autorstwa Roberta Ostafińskiego-Bodlera, Mariusza Czyżaka, Lucjana Czubińskiego czy Stanisława Marii Przyjemskiego, jednak trudno uznać zawarte w nich rozważania za wyczerpujące⁹. Międzywo-

⁷ A. LITYŃSKI: *Wydział Karny Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej*. Katowice 1991; S. GRODZISKI: *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1981, T. 33, z. 1; *Historia państwa i prawa Polski (1918–1939)*. Cz. 2. Red. F. RYSZKA. Warszawa 1968; L. GÓRNICKI: *Prawo cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919–1939*. Wrocław 2000; K. SÓJKA-ZIELIŃSKA: *Organizacja prac nad kodyfikacją prawa cywilnego w Polsce międzywojennej*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1975, T. 27.

⁸ L. KANIA: *Przestępstwa przeciwko obowiązkowi wojskowemu i dyscyplinie w polskim prawie karnym i praktyce sądów wojskowych w latach 1795–1945*. Sulechów 2010; IDEM: *Od Orląt Lwowskich do Ostrej Bramy. Szkice z dziejów wojskowego wymiaru sprawiedliwości i posłuszeństwa rozkazowi w dawnym Wojsku Polskim*. Sulechów 2008; IDEM: *Służba sprawiedliwości w Wojsku Polskim 1795–1945. Organizacja – prawo – ludzie*. Sulechów 2015; IDEM: *Kodyfikacja wojskowego prawa karnego materialnego w 1932 r. – geneza, przebieg prac, próba oceny*. Cz. 1–2. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2001, z. 2, z. 3–4; IDEM: *Organizacja prac ustawodawczych w Wojsku Polskim u progu niepodległości II Rzeczypospolitej (1918–1921)*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2002, z. 1; IDEM: *Podjęcie prac przygotowawczych w zakresie wojskowego prawa karnego na ziemiach polskich w okresie I wojny światowej*. „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2000, z. 3–4.

⁹ M. CZYŻAK: *Odrębność polskiego prawa karnego wojskowego wobec prawa karnego powszechnego*. Warszawa 2010; R. OSTAFIŃSKI-BODLER: *Sądy wojskowe w Polskich Siłach Zbrojnych i ich kompetencje w sprawach karnych*. Toruń 2002; S.M. PRZYJEMSKI: *Ochrona porządku prawnego w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej – przeszłość, teraźniejszość, perspektywy*. Warszawa 2005; IDEM: *Prawo karne wojskowe*. Gdańsk 1999; L. CZUBIŃSKI: *Polskie wojskowe prawo karne w zarysie*. Warszawa 1981.

Tomasz Szczygieł

Military criminal procedure in the Second Polish Republic (1918–1939)

Summary

The book is concerned with military criminal procedural law applied in the military judiciary of the inter-war period (1918–1939). This problem has so far been underexplored, with the evolution of this branch of law after the year 1918 forming a major research gap.

Apart from the institutions unique to this branch of law, the monograph discusses the organisation of the court-martial system of this time and the origins of the major sources of its law. It focuses on the specific relations between participants in the military criminal procedure of this period, relations that determined its unique character. It presents the evolution of particular military legal institutions – also in the comparative and historical perspective – and the influence of general criminal procedural law of the time on their development.

The book takes up the timeless problem of the distinctiveness of military law and the military judiciary on the one hand, and the general system of law on the other. It addresses questions concerning the character of the court-martial system, its procedural law and its possible future.

The volume presents the whole course of military criminal procedure, including the problem of penalty execution. It is supplemented with photographs of places, persons, and events connected with the inter-war court-martial system, made available by The National Digital Archives in Warsaw.

Tomasz Szczygieł

Militärisches Strafverfahren in der II. Republik Polen (1918–1939)

Zusammenfassung

Das Buch ist dem in der Zwischenkriegszeit (1918–1945) in Polen in der militärischen Gerichtsbarkeit geltenden militärischen Strafrecht gewidmet. Diese Problematik wurde bis jetzt noch nicht gründlich genug untersucht. Die Entwicklung des Rechtsgebiets nach 1918 stellte bisher eine wesentliche Lücke im Forschungsstand dar.

Neben der nur dem genannten Rechtsgebiet zugehörigen Institution charakterisiert die vorliegende Monografie auch die Organisationsstruktur der damaligen militärischen Justiz und die Genese deren grundlegenden Rechtsquellen. Der Verfasser konzentriert sich darauf, die besonderen Relationen zwischen den einzelnen Beteiligten am damaligen militärischen Strafverfahren hervorzuheben, die übrigens von seiner Außergewöhnlichkeit zeugten. Geschildert werden hier überdies die Prozesse der Entwicklung von den einzelnen militärischen Rechtsinstitutionen – auch in komparatistischer und historischer Hinsicht – und der Einfluss von dem damaligen allgemeinen Strafrecht auf diese Institutionen.

Das Buch befasst sich auch mit überzeitlicher Problematik von der Besonderheit des militärischen Rechts und der militärischen Gerichtsbarkeit im Vergleich zum allgemeinen Rechtssystem. Der Verfasser fragt nach dem Charakter der militärischen Justiz, nach dem darin geltenden Strafrecht und dessen eventuellen Perspektiven.

Der Verfasser schildert den ganzen Rechtszug des militärischen Strafverfahrens samt der Strafvollstreckung. Dem Buch werden die vom Digitalen Nationalarchiv in Warschau zur Verfügung gestellten Fotos beigelegt, welche die mit militärischer Gerichtsbarkeit in der Zwischenkriegszeit verbundenen Orte, Personen und Ereignisse darstellen.

Redaktor
Mariola Massalska

Projekt okładki i projekt typograficzny
Małgorzata Pleśniar

Korektor
Renata Śliz

Łamanie
Marek Zagniński

Copyright © 2017 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3084-6
(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-3085-3
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 31,75. Ark. wyd. 41,0.
Papier offset. kl. III, 100 g   Cena 52 zł (+VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

ISSN 0208-6336
Cena 52 zł (+ VAT)

Więcej o książce

ISBN 978-83-226-3085-3

9 788322 630853

